

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเกี่ยวกับค่านิยมที่มีอยู่ในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยโดยตรง ยังไม่เคยมีผู้วิจัยมาก่อน แต่การวิจัยเกี่ยวกับค่านิยมในคำอื่น ๆ ได้เคยมีผู้วิจัยไว้บ้างแล้ว ในบทนี้จะได้กล่าวถึงความหมายและชนิดของค่านิยม งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม ความสัมพันธ์ระหว่างการสอนภาษากับการปลูกฝังค่านิยม ตลอดจน วรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนค่านิยม ตามลำดับ

ความหมายของค่านิยม

ค่านิยมเป็นคำใหม่ในภาษาไทย แต่ใช้กันมากในปัจจุบัน¹ คำว่าค่านิยมมาจากความหมายที่อยู่ในภาษาอังกฤษ คือ Value ในความหมายของนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ได้แก่ ความรู้สึกยกย่อง หรือรังเกียจ หรืออาย หรือใคร่จ้องสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความคิดความรู้สึกที่กล่าวมาคือสิ่งหนึ่งสิ่งใด คือ ค่านิยมของผู้คิดและผู้รู้สึก² ค่านิยม (Values) เป็นสิ่งสำคัญขั้นมูลฐานในการทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมของบุคคล เพราะพฤติกรรมหรือการแสดงออกต่าง ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะค่านิยมที่เขามีอยู่³

¹ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ภาษาไทยวิชาที่ถูกลืม (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพฯการพิมพ์, 2520), หน้า 41.

²ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, "การอบรมศึกษากับค่านิยมที่พึงประสงค์", ใน รายงานการประชุมสัมมนาเรื่องการนำค่านิยมที่พึงประสงค์ไปสู่การปฏิบัติ, หน้า 43.

³ณรงค์ ศรีสวัสดิ์, สังคมวิทยาชนบท (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2515), หน้า 39.

พิทยา สายหู อธิบายความหมายของค่านิยมว่า

ค่านิยม คือ ความรู้สึกหรือความเชื่อของแต่ละบุคคลว่า สิ่งหนึ่งนั้นเป็นสิ่งที่น่าชื่นชม
น่ามี น่ารัก น่า
ปฏิบัติบุคคลแต่ละคนมีค่านิยมของตนเองต่อสิ่ง หรือการกระทำต่าง ๆ
ที่ตนเองมีอยู่ กระทำอยู่ หรืออยากมี อยากรกระทำ ถ้ามีโอกาสทำได้ หรือเมื่อยังไม่
มีโอกาสของตนเอง ก็ชื่นชมเวลาเห็นผู้อื่นมีหรือกระทำ¹

เต็มศิริ มุขยสิงห์ กล่าวถึงค่านิยมว่า ค่านิยม คือ แนวความคิดที่แต่ละบุคคล
ยอมรับ พอใจที่จะเลือกนำไปเป็นแนวปฏิบัติ มนุษย์จะทำอะไร หรือคิดอะไร ย่อมเป็นไปตาม
ค่านิยมที่ยึดถือ²

พนัส หันนาคินทร์ มีความเห็นว่า ค่านิยม หมายถึง ค่าความโน้มเอียงหรือ
แนวทางที่คนจะประพฤติตน ไปในแนวทางใดแนวทางหนึ่งที่ตัวเองได้พิจารณาไตร่ตรองแล้วว่า
เป็นสิ่งที่ดีสำหรับตนหรือสังคมยอมรับนับถือ และปฏิบัติตามแนวคิดนั้น ๆ อย่างสม่ำเสมอ
อย่างน้อยก็ชั่วระยะเวลาหนึ่ง³

จากความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่านนี้ ทำให้เราสามารถจะสรุปลักษณะของ
ค่านิยมได้ว่า

1. ค่านิยมเป็นความรู้สึก ความเชื่อ หรือแนวคิดของคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มคน
โดยอาจเป็นความเชื่อหรือแนวคิด หรือความรู้สึกในทางดีหรือไม่ดีก็ได้ เช่น ความรู้สึกยก
ย่อง ชื่นชม หรือความรู้สึกรังเกียจ คำหิทธิเทียน เป็นต้น

¹พิทยา สายหู, "ค่านิยมที่เป็นคุณและโทษในสังคม," ใน รายงานการสัมมนา
เรื่องค่านิยมของสตรีไทยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ, หน้า 95.

²เต็มศิริ มุขยสิงห์, "ค่านิยม," ใน รายงานการประชุมสัมมนาเรื่องการนำค่านิยม
ที่พึงประสงค์ไปสู่การปฏิบัติ, หน้า 36.

³พนัส หันนาคินทร์, การสอนค่านิยมและจริยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ
มหานคร: โรงพิมพ์พิษเนศ, 2523), หน้า 20.

2. ค่านิยมมีผลเกี่ยวเนื่องไปถึงการปฏิบัติด้วย กล่าวคือ เมื่อบุคคลหรือกลุ่มคน มีความเชื่อ หรือมีความรู้สึก หรือมีแนวคิดอย่างไร ก็จะเลือกความเชื่อ นั้น หรือแนวคิดนั้น ไปเป็นแนวปฏิบัติของตน หลังจากที่ไต่ประเมินค่าเกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ แล้ว

เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์ ให้ความเห็นเกี่ยวกับค่านิยมว่า

ค่านิยม คือ ความรู้สึกเชื่ออย่างมีเหตุผล และมั่นคงถาวรในสิ่งที่เห็นว่า มีคุณค่า, แดกคนเลวหรือสังคม จึงยอมรับและปฏิบัติตาม หมายความว่า การที่จะยอมรับสิ่งใดเป็นค่านิยมนั้น จะต้องประกอบด้วยความรู้สึกเชื่ออย่างมีเหตุผล ถ้าเป็นความรู้สึกที่เกิดจากอารมณ์ เช่น อารมณ์ โกรธ โสภ หลง หรือ ความรัก, ซึ่งเกิดขึ้นเร็วและหายเร็ว และเป็นความเชื่อที่ปราศจากเหตุผล เช่น ความเชื่อเรื่องผีแล้ว สิ่งเหล่านี้ไม่จัดว่าเป็นองค์ประกอบของค่านิยม ประการที่สอง ค่านิยมจะต้องมีความมั่นคงถาวรอยู่ระยะเวลาหนึ่ง หรือเป็นเวลานานพอสมควร ถึงจะมีการเปลี่ยนแปลงไปกาลสมัย หรือความคึกคักเห็นของคนในสังคม และประการสุดท้าย ค่านิยมจะต้องเป็นสิ่งที่บุคคล หรือ สังคมเห็นว่า มีคุณค่าจึงโดยยอมรับและปฏิบัติตาม

ค่านิยมตามแนวคิดนั้นนอกจากจะเป็นความเชื่อ ซึ่งตรงกับแนวคิด เรื่องค่านิยมของผู้ทรงคุณวุฒิท่านอื่น ๆ แล้ว ยังได้อธิบายให้เห็นลักษณะของค่านิยมเพิ่มขึ้นอีกว่า จะต้องเป็นความเชื่อที่มีเหตุผลและมีระยะเวลายาวนาน นอกจากนี้ค่านิยมยังเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลสมัยด้วย

ค่านิยมตามความหมายจากเอกสารต่างประเทศ มีดังนี้

Dictionary of Education ให้ความหมายว่า หมายถึงคุณลักษณะที่มนุษย์ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า มีคุณค่า มีความสำคัญ มีความหมาย แล้วมีผลเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตของเขา ลักษณะนี้เป็นสิ่งที่สมาชิกของสังคมควรช่วยกันรักษาและสนับสนุนให้คงอยู่²

¹ เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์, "ค่านิยม," ใน ความหมายค่านิยม, หน้า 24.

² Carter V. Good, Dictionary of Education, (New York: McGraw Hill Book Company, 1959), P.595.

Encyclopedia of Sociology

อธิบายว่า ค่านิยม หมายถึง

ความคิดของบุคคลหรือกลุ่มคนเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เราเห็นว่า เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา ซึ่งมีผลต่ออารมณ์และการแสดงออกของบุคคล อาจเป็นวัฒนธรรม หรือบรรทัดฐานของสังคม ค่านิยมมีอิทธิพลและมีความหมายต่อการเลือก และเป็นจุดหมายปลายทางในในการกระทำ โดยบุคคลจะมีจุดมุ่งหมาย หรือกระทำหลังจากที่ใครประเมินคุณค่าแล้ว¹

จากความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ และจากเอกสารต่าง ๆ ที่ได้ให้ความหมายของค่านิยมดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของค่านิยม ดังนี้

ค่านิยม คือ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อถือ เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตน เช่น ความรู้สึกอยากได้ อยากมี อยากเป็น อยากทำ ความรู้สึกนิยมยกย่อง หรือความรู้สึกตำหนิติเตียนสิ่งหนึ่งสิ่งใด แต่เป็นความรู้สึกที่ต้องอาศัยเวลายาวนาน มิใช่เกิดขึ้นเพียงชั่ววูบ ความรู้สึกความคิด ความเชื่อถือ ซึ่งมีระยะเวลายาวนาน ที่เรียกว่าค่านิยมนี้ มีผลไปถึงการกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ ด้วย เช่น ถ้าบุคคลใดรู้สึกนิยมยกย่องคนซื่อสัตย์ ก็เรียกว่า บุคคลนั้น มีค่านิยมที่ดีต่อความซื่อสัตย์ เมื่อเขาคิดหรือเชื่อว่า บุคคลใดมีความซื่อสัตย์ เขาก็จะนิยมยกย่องชื่นชมบุคคลนั้น หรือ เช่น ปัจจุบันในสังคมไทยของเรา นิยมยกย่องคนมีความรู้ มีการศึกษา ก็กล่าวได้ว่า สังคมมีค่านิยมที่ดีต่อคน มีความรู้ มีการศึกษาสูง จากค่านิยมนี้เอง ที่ทำให้คนในสังคมของเราเกิดการตื่นตัว เร่งศึกษาหาความรู้ เป็นต้น

ค่านิยมบางอย่างอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา เช่น ในสมัยหนึ่งสังคมไทยเรามีค่านิยมว่า สตรีจะต้องอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน มีฝีมือในการประกอบอาหาร เก่งการบ้านการเรือน แต่ในปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ค่านิยมในเรื่องนี้ค่อย ๆ เปลี่ยนไปค่อย

¹ Encyclopedia of Sociology. (Connecticut: Dushkin Publishing Group, Inc., 1974), p.304.

เต็มศิริ บุญยสิงห์ ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องค่านิยมว่า

ค่านิยมมี 2 ประเภท คือ ค่านิยมลบและค่านิยมบวก ค่านิยมลบนั้น นำมาแต่ความเสื่อมเสียและความเสียหาย ส่วนค่านิยมบวกเป็นประโยชน์ต่อสังคม สังคมจะดีขึ้นหรือเสื่อมลงนั้น ขึ้นอยู่กับค่านิยมเป็นอย่างมาก สังคมที่ขาดค่านิยมที่ถูกต้องจะพูดว่า โทคนในสังคมนั้นขาดความรัก และสมัครสมานซึ่งกันและกัน ค่านึงถึงประโยชน์ส่วนตัวเห็นอวดรวม ขาดระเบียบวินัย ขาดความซื่อสัตย์หมั่นเพียรในการทำงาน มองข้ามคุณค่าของความรับผิดชอบ หมกมุ่นใจจะไผ่หาความรู้¹

อาจกล่าวได้ว่า ค่านิยมบวก คือ ค่านิยมในทางดี ส่วนค่านิยมลบ คือ ค่านิยมในทางไม่ดีนั่นเอง ตัวอย่าง ค่านิยมในทางดี เช่น ค่านิยมที่ยกย่องคนกล้าหาญ คนเสียสละ ค่านิยมเรื่องความรักชาติ ความมีเมตตา ความมีวินัยในตนเอง ค่านิยมในเรื่องการศึกษาหาความรู้ ค่านิยมในเรื่องความรู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบ เป็นต้น

ส่วนค่านิยมในทางไม่ดี ก็มี เช่น บูชาเงินเป็นพระเจ้า ชอบความหรูหรา ฟุ่มเฟือย ทำบุญเอาหน้า ชอบแสวงหาอำนาจ ชอบสบายโดยไม่ต้องทำงานหนัก เป็นต้น

ค่านิยมในทางดี เป็นค่านิยมที่ควรปลูกฝังและเสริมสร้างให้เกิดขึ้นในสังคมของเรา เพราะจะทำให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข และช่วยเอื้ออำนวยในการพัฒนาประเทศ ส่วนค่านิยมในทางไม่ดี ก็สมควรได้รับการสกัดกั้นแก้ไข และเปลี่ยนแปลง เพื่อช่วยเอื้ออำนวยให้การปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยมที่ดีที่ประสบความสำเร็จเร็วขึ้น

ชนิดของค่านิยม

นอกจากค่านิยมจะแบ่งออกเป็นค่านิยมบวกและค่านิยมลบ หรือค่านิยมในทางดีและค่านิยมในทางไม่ดีแล้ว ใค้มีผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งชนิดของค่านิยมตามความเห็นต่าง ๆ กัน

¹เต็มศิริ บุญยสิงห์, "ค่านิยม," ใน รายงานการประชุมสัมมนา เรื่องการนำค่านิยมที่พึงประสงค์ไปสู่การปฏิบัติ, หน้า 32-38.

ดังนี้

ม.ล. บุญเหลือ เทพสุวรรณ กล่าวว่า ค่านิยมแบ่งออกได้เป็นค่านิยมส่วนบุคคล และค่านิยมของสังคม โดยทั่วไปค่านิยมของบุคคลจะเป็นไปตามค่านิยมของสังคมที่บุคคลผู้นั้นรวมอยู่ แต่บางครั้งค่านิยมของบุคคลอาจขัดแย้งกับค่านิยมของสังคมได้ ในกรณีที่บุคคลมีค่านิยมส่วนบุคคลขัดแย้งกับค่านิยมของสังคม อาจได้รับโทษบ้าง ซึ่งอาจเป็นโทษทางกฎหมาย หรืออาจเป็นโทษสถานเบา เช่น ชุมชนินทา เป็นต้น¹

ค่านิยมของสังคม (Social Value) ก็หมายความว่าถึง สิ่ง ๆ หนึ่ง ซึ่งสังคมนั้นนิยมกันว่า เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ หรือมีค่าเพียงพอที่จะปฏิบัติตาม เมื่อถึงสังคมนิยมปฏิบัติตามกันในสิ่งนั้น ๆ สิ่งนั้น ๆ จึงกลายเป็นค่านิยมของสังคมไป ตัวอย่างเช่น เด็กต้องเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ผู้หนุ่มผู้สาวต้องอนุเคราะห์ผู้ชราและเด็ก สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นค่านิยมของสังคมที่ยึดถือปฏิบัติกันมา

วีระ บำรุงรักษ์ ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับชนิดของค่านิยมไว้คล้ายกับ ม.ล. บุญเหลือ เทพสุวรรณ คือ แบ่งค่านิยมเป็นค่านิยมส่วนบุคคล กับ ค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรม ค่านิยมส่วนบุคคลสะท้อนออกมาให้เห็นในรูปของความชอบในลักษณะต่าง ๆ ในขณะที่ค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรมผูกพัน แขนงไปในสภาพที่มั่นคง และเป็นเรื่องที่สมาชิกในวัฒนธรรมนั้น ๆ ประพฤติปฏิบัติ หรือเห็นคิ เห็นชอบ ร่วมกัน³

การแบ่งค่านิยมตามแนวความคิดนี้ จึงแบ่งค่านิยมออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ค่านิยมส่วนบุคคล หรือเรียกง่าย ๆ ว่า ค่านิยมส่วนตัว และค่านิยมของสังคม ปกติแล้ว

¹ม.ล.บุญเหลือ เทพสุวรรณ, ภาษาไทยวิชาที่อุกถิม, หน้า 41.

²พุทธสถาน "สันติอโศก," คำอย่างไรที่สังคมควรมิยอม. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทองภาพสุวรรณ, 2520), หน้า 13.

³วีระ บำรุงรักษ์, "ค่านิยม," ใน ความหมายค่านิยม, หน้า 8.

ค่านิยมส่วนตัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง มักจะสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม แต่ก็ไม่เสมอไป กรณีที่ค่านิยมส่วนตัวไม่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคมนี้ บุคคลนั้น อาจได้รับโทษหรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่าค่านิยมส่วนตัวของบุคคลผู้นั้น มีผลกระทบต่อค่านิยมของสังคมมากน้อยเพียงใด เช่น บุคคลคน ๆ หนึ่ง มีค่านิยมว่า สินค้าที่มาจากต่างประเทศ มีคุณภาพดี เขาจึงนิยมซื้อสินค้าเหล่านั้นมาใช้ แม้จะมีราคาแพง ในขณะที่คนในสังคมนั้น ๆ ตัวของบุคคลนั้นมีค่านิยมว่าควรรักษาของที่ผลิตในประเทศ เพราะมีราคาถูกและเพื่อช่วยไม่ให้เงินรั่วไหลออกนอกประเทศ ในกรณีเช่นนี้ ผู้ที่มีค่านิยมส่วนตัวไม่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม ก็ไม่ได้รับโทษอย่างไรจากสังคม

ส่วนค่านิยมของสังคม เป็นค่านิยมที่คนในสังคมนั้นเห็นพ้องต้องกันและยอมรับปฏิบัติ สืบต่อกันมาเป็นเวลานาน เช่น ค่านิยมที่นิยมยกย่องสตรีที่มีรักเดียวใจเดียว ชื่อสัตย์ ต่อสามี ปัจจุบันเรายังยึดถือค่านิยมนี้อยู่ หากสตรีใดคบชู้ชู้ชาย กล่าวได้ว่าประพฤติขัดแย้งกับค่านิยมของสังคม ในกรณีนี้ สตรีผู้นั้นอาจได้รับโทษจากสังคม เพราะสังคมไม่ยกย่องความประพฤติเช่นนั้น อาจมีคนขู่มข่มขืนหา ซึ่งเป็นโทษสถานเบา โทษสถานหนักขึ้นอีก คือ อาจไต่ถามค่าเสียคดีให้เจ็บช้ำน้ำใจ และโทษทางกฎหมาย คือ สามีสามารถจะถือเป็นสาเหตุฟ้องหย่าได้ เป็นต้น

พหุวิทยา สายที่ ๑ แขนงค่านิยม เป็นค่านิยมของกลุ่ม ค่านิยมกลางหรือค่านิยมร่วม และค่านิยมเฉพาะบุคคล

ค่านิยมกลุ่ม หมายถึงค่านิยมที่เหมือน ๆ กัน ของหลายบุคคลรวมกัน เป็นเพียงค่านิยมของกลุ่มหนึ่งหรือชั้นหนึ่งของสังคม ยังมีส่วนอื่นที่มิได้รวมค่านิยมเดียวกันนั้น เนื่องจากกลุ่มทั้งหลายต้องรวมกันเป็นสังคมใหญ่ จึงต้องมีค่านิยมที่ช่วยประสานการกระทำระหว่างกลุ่ม ค่านิยมกลุ่มที่ควรมีได้แก่ การทำหน้าที่ของกลุ่มให้สอดคล้องสัมพันธ์กับหน้าที่ของกลุ่ม

¹พหุวิทยา สายที่ ๑, "ค่านิยมที่เป็นคุณและโทษในสังคม," เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง "ค่านิยมของสตรีไทยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ," หน้า 95-102.

อื่น ๆ การไม่ถือความสำคัญและประโยชน์ของกลุ่มคนเหนือกลุ่มอื่น ๆ จนเสียประโยชน์ของส่วนรวม และการให้โอกาสสมาชิกของสังคมที่มีความสามารถเข้าร่วมกลุ่มโดยไม่ผูกขาดอำนาจอภิสิทธิ์

ค่านิยมกลางหรือค่านิยมรวม เป็นค่านิยมรวมซึ่งสังคมที่จะอยู่ร่วมกันได้จำเป็นต้องมี ได้แก่ ความรักใคร่ยกย่องกัน การช่วยเหลือประโยชน์กัน การไม่เบียดเบียนล่วงเกินประโยชน์ของผู้อื่น การไม่เอาประโยชน์ส่วนตนอยู่เหนือประโยชน์ส่วนรวม การรักษาระเบียบวินัยที่ถูกต้องยุติธรรม เพื่อประโยชน์ร่วมกันของส่วนรวม ค่านิยมเหล่านี้เป็นค่านิยมกลางสำหรับสังคมรวมกันทั้งหมด ที่สมาชิกทุกคนจะยึดถือปฏิบัติได้

ค่านิยมเฉพาะบุคคล หมายถึง สิ่งที่แสดงออกของความเป็นปัจเจกบุคคลของแต่ละคน อาจหมายถึง การยึดถืออะไรที่ไม่เหมือนกับผู้อื่น ค่านิยมระดับบุคคลที่ควรเป็นคุณแก่บุคคลและสังคม ได้แก่ การบำรุงรักษาสุขภาพของร่างกายและจิตใจของตน การชวนชวาทหาความรู้ และประสบการณ์ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองโดยไม่เป็นอันตรายต่อผู้อื่น การขยันหมั่นเพียรในงานที่เป็นสัมมาชีพ การพึ่งตนเอง การประหยัดใช้ทรัพยากร และแรงงานให้เกิดผลมากที่สุด เป็นต้น

การแบ่งค่านิยมตามแนวคิดนี้ แม้จะแตกต่างออกไป จากแนวคิดของ 2 ท่านแรก แต่ถ้าวิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่า ค่านิยมกลุ่ม และค่านิยมกลางหรือค่านิยมรวม ก็คือ ค่านิยมของสังคม ส่วนค่านิยมเฉพาะบุคคล ก็คือ ค่านิยมส่วนตัวนั่นเอง

วชิรญา บัวศรี แบ่งค่านิยมออกเป็น 6 ประเภท คือ ค่านิยมค่านิยมวัตถุ ค่านิยมค่านิยมสังคม ค่านิยมค่านิยมศาสนาและศีลธรรม ค่านิยมค่านิยมจริยธรรม ค่านิยมค่านิยมสุนทรียภาพ และค่านิยมค่านิยมศีลธรรม

¹วชิรญา บัวศรี, "การอภิปรายเรื่องค่านิยมของสตรีไทยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ," ใน รายงานการสัมมนาเรื่องค่านิยมของสตรีไทยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ, หน้า 25.

การ์ฟอร์ธ (Garforth) และ ฟินิกซ์ (Phenix) แบ่งค่านิยมไว้คล้าย ๆ กันนี้ คือ การ์ฟอร์ธ (Garforth) แบ่งค่านิยมออกเป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับวัตถุ ได้แก่ เงิน รถยนต์ และ หนังสือ ค่านิยมที่เกี่ยวกับพฤติกรรม ได้แก่ ความสุภาพ ความเมตตา กรุณา ความจงรักภักดี ค่านิยมที่เกี่ยวกับศีลธรรมจรรรยา ได้แก่ ความอดกลั้น การทำให้บริสุทธิ์ของใจ¹

ฟินิกซ์ (Phenix) แบ่งค่านิยมออกเป็น 6 ชนิด เช่นกัน คือ

1. ค่านิยมทางวัตถุ (Material Value) ได้แก่ค่านิยมที่เป็นปัจจัย 4 คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย ยา และเครื่องนุ่งห่ม
2. ค่านิยมทางสังคม (Social Value) เป็นค่านิยมที่ทำให้เกิดความรักและความสัมพันธ์ในสังคม
3. ค่านิยมเกี่ยวกับความจริง (Truth Value) เป็นค่านิยมด้านความจริง ซึ่งได้จากการศึกษาหรือการค้นคว้าหาความรู้ เช่น นักวิทยาศาสตร์ที่ค้นคว้าหาความจริงเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของธรรมชาติ เป็นต้น
4. ค่านิยมทางจริยธรรม (Moral Value) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และความยุติธรรม เป็นต้น
5. ค่านิยมทางสุนทรีย์ (Esthetic Value) เป็นค่านิยมเกี่ยวกับความงามและความซาบซึ้งในศิลปะของสิ่งต่าง ๆ
6. ค่านิยมทาง ศาสนา (Religious Value) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับความเชื่อ ความนับถือในทางศาสนา²

¹F.W. Garforth, "Value: An Essay Towards Charification," Educational Review, 17(3) (June, 1965): p.p.189-197.

²Phillip H. Phenix, Philosophy of Education (New York: Henry Holt and Company, 1958), p.549.

การแบ่งค่านิยมออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าค่านิยมสามารถแบ่งออกได้หลายชนิด หลายประเภท ทั้งนี้โดยพิจารณาว่า ค่านิยมนั้นเกี่ยวข้องกับสิ่งใด มีผลกระทบต่อสิ่งใด เช่น ถ้าเป็นความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาก็จัดเป็นค่านิยมศาสนา ถ้าความเชื่อเป็นความเชื่อของสังคม เป็นสิ่งที่สังคมยอมรับและปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ก็จัดเป็นค่านิยมของสังคม หากเป็นความรู้สึกเกี่ยวกับค่านิยมวัตถุ ก็จัดเป็นค่านิยมทางวัตถุ เป็นต้น แต่ไม่ว่าจะแบ่งค่านิยมออกเป็นชนิดใด ประเภทใดก็ตาม เราจะพบว่าค่านิยมนั้นมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลและสังคมเสมอ

งานวิจัยเกี่ยวกับค่านิยม

ก. งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยในประเทศเกี่ยวกับค่านิยมที่มีอยู่ในหนังสือเรียนโดยตรง ยังไม่มีผู้วิจัยมาก่อน แต่ได้มีผู้วิจัยเกี่ยวกับค่านิยมในค่านิยมต่าง ๆ ไว้อย่างแล้ว ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยในสาขาจิตวิทยา ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการวิจัยในครั้งนี้ค่อนข้างน้อย งานวิจัยในประเทศที่มีความเกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ เท่าที่พอจะรวบรวมได้มีดังนี้

ในปี 2516 มุกดา ทองงาม ได้ศึกษาค่านิยมทางสังคมของนักเรียนชายเขาเผ่าต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงราย น่าน และ ตาก โดยศึกษาค่านิยมที่เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี ความสัมพันธ์ของนักเรียนกับผู้อื่นและความสัมพันธ์ของผู้อื่นต่อผู้อื่น รวมทั้งระยะทางทางสังคมของนักเรียนที่มีต่อบุคคลต่าง ๆ 9 คน ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชาวเขาที่กำลังศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนปลาย เป็นชาวเขาเผ่าแม้ว เย้า ลีซอ กะเหรี่ยง และเผ่าอื่น ๆ รวม 178 คน เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม 2 แบบ คือ แบบสอบถามค่านิยมทางสังคมแบบประเมินค่า และแบบสอบถามระยะทางทางสังคมของนักเรียนที่มีต่อบุคคลต่าง ๆ 9 คน ได้แก่ ผู้ที่เป็นพลเมืองดี นักเรียนที่ดี ลูกที่ดี ผู้ที่มีความประพฤติไม่ดี เพื่อนบ้าน บิดา ครู พ่อค้า และตำรวจตระเวนชายแดน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

กลุ่มตัวอย่างประชากรนักเรียนชาวเขาทุกเผ่า มีค่านิยมสอดคล้องกับการเป็นพลเมืองดีตามหนังสือสังคมศึกษา คือ วิชาหน้าที่พลเมืองศีลธรรมระดับประถมศึกษาตอนปลาย และทางมีค่านิยมค่านิยมบวกทอแบบสอบถามที่เกี่ยวกับพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่นเป็นส่วนใหญ่¹

ในปี 2522 วีระวรรณ อามระศิษ ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยสุ่มตัวอย่างประชากร จำนวน 445 คน ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จากโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนสาธิตในเขตกรุงเทพมหานคร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม ในเรื่อง ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวทิตะ ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ความอดทน ความยุติธรรม ความอุทิศสละ การประหยัด และ ออมทรัพย์ และการเคารพอาวุธ

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชายและหญิงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม ทั้ง 10 ประการ ที่กล่าวมาแล้วอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ คือ มีความเห็นด้วยมากที่สุด ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม ระหว่างนักเรียนชายและหญิง พบว่ามีความเห็นไม่แตกต่างกัน และพบว่า นักเรียนที่บิดามารดามีฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา อาชีพ ที่อยู่อาศัย และลักษณะการอบรมเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมแตกต่างกัน

1 มุกดา ทองงาม, "ค่านิยมทางสังคมของนักเรียนชาวเขา ในจังหวัดเชียงราย น่าน และ ตาก" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516).

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5¹

มีข้อที่น่าสนใจเกี่ยวกับการวิจัยของ วีระวรรณ อามระคิน คือผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ ทางการศึกษา อาชีพ ต่างกัน ย่อมมีค่านิยมในค่านาง ๆ แตกต่างกันออกไปด้วย

ปี 2523 ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา ได้วิจัยเรื่อง "ค่านิยมและความคาดหวังของเยาวชนไทย" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากร ซึ่งเป็นนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3, ปีที่ 5 และนิสิตนักศึกษาจากทุกภาคของประเทศไทย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบประเมินค่าตนเองและแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยปรากฏว่า ค่านิยมที่เยาวชนให้ความสำคัญสูงสุด คือ ค่านิยมเรื่องความมั่นคงปลอดภัย เป็นระเบียบ และอนุรักษนิยม ส่วนค่านิยมที่เยาวชนเห็นว่าสำคัญมากรองลงไป คือ การช่วยเหลือผู้อื่นและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ค่านิยมที่เยาวชนให้ความสำคัญในระดับค่อนข้างสูง คือ ค่านิยมเรื่องคุณธรรมและศาสนา ส่วนค่านิยมในค่านางสนโนช มัชยัสถ์ เยาวชนให้ความสำคัญน้อยที่สุด²

การที่เยาวชนให้ความสำคัญน้อยที่สุด ท่อค่านิยมในค่านางสนโนช มัชยัสถ์ นี้ ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา ให้อธิบายว่า อาจเป็นเพราะเยาวชนไม่เห็นตัวอย่างที่ดี จึงทำให้เยาวชนมีค่านิยมในเรื่องนั้นน้อยกว่าที่ควรจะเป็น

ในปีเดียวกันนี้ มีงานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งที่ศึกษากับตัวอย่างประชากรในวงกว้าง เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา คือ งานวิจัยเรื่อง "ค่านิยมของสตรีไทยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ" ของสภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์ ซึ่ง

¹วีระวรรณ อามระคิน, "ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารศึกษ แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522).

²ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา, รายงานผลการวิจัยทุนวิจัยรัชกาลที่หกสมโภชเรื่องค่านิยมและความคาดหวังของเยาวชนไทย. (อักษำเนา), 2523.

ไต่ศึกษาค่านิยมของสตรีไทยที่อาจมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ โดยใช้แบบสำรวจศึกษาค่านิยมของสตรีไทยในค่านาง ๆ ได้แก่ ค่านิยมค่านครอบครัว สังคม การศึกษา จริยธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ ตัวอย่างประชากรเป็นสตรีในภาคต่าง ๆ ซึ่งมีอายุและระดับการศึกษาต่างกัน ผลการวิจัยปรากฏว่า

เกี่ยวกับค่านิยมในค่านการศึกษา สตรีส่วนมากเห็นว่า สตรีควรจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือปริญญาตรี

เกี่ยวกับค่านิยมค่านจริยธรรม ปรากฏว่าสตรีไทยศึกษารวมโดยการปฏิบัติธรรมสม่ำเสมอ พังพระแสงธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ ไปวัดในวันพระ ฝึกทำสมาธิ เมื่อถึงวันสำคัญทางศาสนาจะไปทำบุญที่วัด ส่วนเรื่องการอบรมคุณธรรมให้แก่บุตร สตรีส่วนมากมีความเห็นว่า แม่ควรมีส่วนอบรมคุณธรรมให้แก่บุตรอย่างสม่ำเสมอ

เกี่ยวกับค่านิยมในค่านเศรษฐกิจ ปรากฏว่าสตรีส่วนใหญ่นิยมใช้สินค้าที่ผลิตในประเทศ และเห็นว่า การแต่งกายด้วยเสื้อผ้าราคาแพงเป็นสิ่งฟุ่มเฟือย นอกจากนี้ยังพบว่า สตรีส่วนมากมีเงินเหลือเก็บบ้าง แต่มีจำนวนน้อยที่เป็นหนี้สิน¹

มีข้อที่น่าสนใจเกี่ยวกับงานวิจัยของ วิระวรรณ อามระดิษ และงานวิจัยของ สภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์ คือ แม้งานวิจัยทั้ง 2 เรื่องจะแตกต่างกันในเรื่องรายละเอียดของการวิจัย ซึ่งยอมจะแตกต่างกันออกไปตามความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าและวิจัยแล้ว สิ่งหนึ่งที่ปรากฏให้เห็นว่าผลการวิจัยทั้งสองครั้งนี้ สอดคล้องกันก็คือ พบว่า เพศ วัย การศึกษา อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ ฐานะทางสังคม อาชีพและการศึกษาของบิดามารดาเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีค่านิยมที่แตกต่างกันออกไป ในการปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยม จึงควรทอองคำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้ด้วย

¹ สภาสตรีแห่งชาติ ในพระบรมราชินูปถัมภ์, ค่านิยมของสตรีไทยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ. (โครงการศึกษาเรื่องสตรีไทย สภาสตรีแห่งชาติ ในพระบรมราชินูปถัมภ์, อักษรสำเนา, 2523).

ข. งานวิจัยในต่างประเทศ

ริชาร์ด เคอ ชาร์มส์ (Richard de Charms) และ เจอร์อัลด์ เฮอ โมลเลอร์ (Gerald H. Moeller) ได้ศึกษาค่านิยมที่มีสอดแทรกอยู่ในหนังสืออ่านสำหรับเด็กอเมริกัน โดยรวบรวมหนังสืออ่านสำหรับเด็กที่จัดพิมพ์ตั้งแต่ ค.ศ. 1800 - ค.ศ. 1950 แล้วสำรวจเนื้อหาของหนังสือเหล่านั้น ผลการศึกษาค้นพบว่า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1800 - ค.ศ. 1900 หนังสือเหล่านั้น มีเนื้อหาที่ส่งเสริมจินตนาการ ส่งเสริมความคิด และมีคุณภาพสูงขึ้นเรื่อย ๆ แต่หลังจากปี ค.ศ. 1900 แล้ว คุณสมบัติเหล่านี้ในหนังสือก็ลดลง ในขณะที่เกี่ยวกับพบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวกับการสอนศีลธรรม จรรยา ในหนังสือตั้งแต่ปี ค.ศ. 1800 ถึงปี ค.ศ. 1950 ลดน้อยลง¹

มารี เฮเว็ตต์ (Marie Hewett) ได้ศึกษาและทดลองเรื่องการเปลี่ยนแปลงค่านิยม 4 ประการ กับนักเรียนระดับประถมศึกษา ค่านิยมทั้ง 4 ประการ ได้แก่ ค่านิยมเกี่ยวกับตนเอง เช่น ความเชื่อมั่นในตนเอง พัฒนาการทางอารมณ์ สติปัญญา และร่างกาย ค่านิยมเกี่ยวกับผู้อื่น เช่น ครอบครัว เพื่อนผู้อาวุโส มนุษยชาติ และอุปสรรคต่าง ๆ ค่านิยมเกี่ยวกับประเทศชาติ เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับชาวอเมริกัน สิทธิตามรัฐธรรมนูญ ความรับผิดชอบและความรักชาติ ค่านิยมขั้นพื้นฐาน เช่น การประหยัด ความซื่อสัตย์ในสุนทรียะ และความเมตตา กรุณา ค่านิยมทั้ง 4 ประการนี้ ได้ถูกสอดแทรกลงในสภาพการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้มีวินัยในกลุ่มร่วมกัน และเน้นในเรื่องศิลปะของภาษา การสอนใช้วิธีอภิปรายแบบสืบสวนสอบสวน และพยายามสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้แก่เด็กเรียน นอกจากนี้ยังเน้นในเรื่องให้นักเรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ในชั้นแรก ๆ กับกลุ่มขนาดเล็ก ๆ มาใช้กับกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ขึ้นได้

¹Richard de Charms, and Gerald H. Moeller, "Values Expressed in American Children Readers: 1800-1950," Journal of Abnormal and Social Psychology 64 (February, 1962): p.p.136-143.

ผลการศึกษาและทดลอง ปรากฏว่า นักเรียนสามารถเปลี่ยนแปลงเจตคติ และ พฤติกรรมเกี่ยวกับค่านิยมทั้ง 4 ประการ หลังจากที่ได้เรียนรู้ร่วมกันโดยวิธีจัดกลุ่มและให้ นักเรียนมีส่วนร่วมในกลุ่ม¹

เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับค่านิยม

นอกจากงานวิจัยเกี่ยวกับค่านิยมดังที่กล่าวมาแล้ว ได้มีเอกสารเกี่ยวกับค่านิยม ทั้งในด้านค่านิยมที่เกี่ยวกับวิชาภาษาไทยโดยตรง และวิธีการสอนหรือปลูกฝังค่านิยม เท่าที่ พหุจะค้นคว้าและรวบรวมได้ มีดังนี้

เพ็ญแข วจนสุนทร ได้ศึกษาและวิเคราะห์ค่านิยมของคนไทยจากส่วนวน สุภาษิต และคำพังเพย แล้วสรุปว่าคนไทยมีค่านิยมดังนี้²

1. ยึดหลักจริยธรรมและคุณธรรมคำสอนตามแนวปรัชญาของพระพุทธศาสนา เช่น พุทธศาสนาสอนในเรื่องความไม่ประมาท สอนให้ทำความดี ไทยเราก็มีส่วนวนสุภาษิต และคำพังเพยเกี่ยวกับเรื่องความไม่ประมาท และการทำความดี ตัวอย่างเช่น อย่าไว้ใจทาง ออย่าไว้ใจทาง ออย่าวางใจคน คนดีมีคู่ คนดีตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้ เป็นต้น
2. ยกย่องอำนาจ บศศักดิ์ ซาติวุติ ตำแหน่ง ฐานะานุกรม และเข้าพันธ เช่น นกยูงยอมมีแหวที่หาง ไม่นอกกอ เป็นกาอย่าฝู่งหงส์
3. ยกย่องผู้มีอาวุโส ครู นักปราชญ์ ผู้รู้และสนับสนุนการศึกษา เช่น เคนตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด เป็นผู้น้อยคอยกมประณมกร เป็นลูกศิษย์อย่าคิดล้างครู อายครูหอน รุวิชา

¹Marie Hewett, "A Guide for implementing values education in the primary grades, "Dissertation Abstracts International, Vol 40. No.3 (September, 1979), p.1159-A.

²เพ็ญแข วจนสุนทร, ค่านิยมในส่วนวนไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอเคียนส์ไทร์, 2523), หน้า 32-51.

4. นิยมความสุภาพ อ่อนโยน ไม่หักหาญน้ำใจ และควมมีเมตตากรุณา และเอื้อเฟื้อ เช่น บัวไม่ให้ช้ำน้ำไม่ให้ขุ่น น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า
5. ชอบชีวิตง่าย ๆ รักความสันโดษ มีกันน้อย เช่น นกน้อยทำรังแต่พอตัว นุงเจียมหมเจียม
6. รักหน้า รักเกียรติ ชอบควมมีหน้ามีตา เช่น เสียชีพอยาเสียสัตว์ ชายฉ่าเอาหน้ารอก
7. กตัญญูกตเวทิตี เช่น อย่ากินบนเรือน ชีรคนนหลังคา
8. เคารพศานนิกษัตริย์ เช่น กษัตริย์ครีตแล้วไม่กินคำ อย่าปองภัยทอทำว
9. รักพวกพ้องใจนักเลง เช่น เลือคนกว่าน้ำ หยิกเล็บก็เจ็บเนื้อ
10. รู้จักที่ต่ำที่สูง ความเกรงใจ และความอดกลั้น เช่น น้ำซุ่นไว้ใน น้ำใสไว้นอก เป็นกระต่ายอย่าหมายจันทร์
11. รู้จักประสานประโยชน์ ประนีประนอม เช่น น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า น้ำเชี่ยวอย่าขวางเรือ
12. ให้ความสำคัญแก่บุรุษมากกว่าสตรี เช่น ชั่วเป็นข้างเท้าหน้า เมียเป็นข้างเท้าหลัง
13. ยอมรับธรรมชาติหรือเคราะห์กรรม เช่น บุญทำกรรมแต่ง, แล้วแต่ฟ้ากิน
14. เห็นความสำคัญของการพูด เช่น พูดดีเป็นศรีแก่ตัว
15. ชอบควมสนุกสนาน หุหุฮา โอฮา ทำอะไรใหญ่โต ใจกว้าง เช่น จมไม่ลง คำน้ำพริกละลายแม่น้ำ
16. ยกย่องเงินและความมั่งคั่ง เช่น เงินตราคือ พระเจ้า มีเงินเขานับ เป็นน้องมีทองเขานับเป็นพี่ ยากจนเงินทองพี่น้องไม่มี
17. นิยมอาชีพสบาย งานเบา ชอบอาชีพรับราชการ รักควมสวยงาม ประณีต เช่น สิบพอกำไม้เท้าพระยาเลี้ยง โกงงามเพราะชน คนงามเพราะแต่ง
18. รักความเป็นไท ควมมีอิสระเสรี ควมสะดวกสบาย เช่น ปลูกเรือนตามใจผู้อยู่ ปลูกอูตามใจผู้นอน ท่างคนท่างจิกท่างใจ

19. ให้อภัยง่าย สนิง่าย ไม่ผูกพยาบาท อะลุ่มอล่วย ออมช่อม ปรียบ
 ทั่วเก่ง ไม่สนใจสิ่งเล็กน้อย เช่น สัตินยังรู้พลาค นักปราชญ์ยังรู้พลัง ชั่วช่างชื ที่ช่างสงฆ์
 ออย่าพื้นฝอยหาคะเข็ม เป็นต้น

จากการศึกษาและวิเคราะห์ค่านิยมของคนไทย จากสำนวน สุภาษิต และคำ
 พ้องเพย ดังกล่าวแล้ว จะสังเกตเห็นได้ว่า ค่านิยมบางอย่างเป็นค่านิยมในทางดี แต่บาง
 อย่างก็เป็นค่านิยมในทางไม่ดี

ค่านิยมในทางดีหรือค่านิยมที่เป็นคุณ ได้แก่ ค่านิยมที่ยึดหลักจริยธรรมและ
 คุณธรรม คำสอนตามแนวของพระพุทธศาสนา เช่น ค่านิยมในเรื่องความไม่ประมาท ค่านิยม
 ในเรื่องการทำความดี การยกย่องผู้มีอาวุโส ครูบาอาจารย์ และค่านิยมในเรื่องความ
 เมตตากรุณาและเอื้อเฟื้อ เป็นต้น

ส่วนค่านิยมในทางไม่ดีหรือค่านิยมที่เป็นโทษ ได้แก่ ค่านิยมในเรื่องการยกย่อง
 อำนาจยศศักดิ์ ซาติวุฒิ ตำแหน่ง ฐานะาณรูป และเผ่าพันธ์ ค่านิยมในเรื่องชอบความ
 สนุกสนาน หูหรร่า โอ้อ้อ ท้าอะไรใหญ่โต ใจกว้าง เป็นต้น

อานนท์ อากาภิรม ไคสรูปค่านิยมที่สำคัญ ๆ ของสังคมไทยไว้คล้ายกับเพ็ญแข
 วจนสุนทร ดังนี้

1. นิยมความมั่งคั่ง หรือเงิน
2. ผู้ที่มีอำนาจมักจะได้รับยกย่องนับถือ
3. นิยมการทำบุญ
4. นิยมความสนุกสนาน
5. นิยมความหูหรร่า
6. มีความเป็นตัวของตัวเอง
7. นับถือและยกย่องผู้ใหญ่

¹อานนท์ อากาภิรม, "ระบบค่านิยม," ใน รายงานการสัมมนาเรื่องค่านิยม
ของสตรีไทย ที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ, หน้า 77-80.

ค่านิยมดังกล่าวนี้ที่เป็นคุณ ได้แก่ การนับถือและยกย่องผู้ใหญ่ ค่านิยมที่เป็นโทษ คือ ค่านิยมเรื่องความหุนหัน ส่วนค่านิยมอื่น ๆ เป็นค่านิยมที่มีทั้งคุณและโทษ เช่น ค่านิยมในเรื่องนิยมความมั่งคั่งหรือเงิน ในทางที่เป็นคุณ อาจทำให้บุคคลขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ เพื่อสร้างฐานะที่มั่งคั่งให้แก่ตนเอง แต่ในทางตรงกันข้าม อาจกระทำทุกอย่างเพื่อให้ได้เงินและความมั่งคั่งโดยไม่คำนึงถึงว่าจะผิดกฎหมายและศีลธรรมหรือไม่

ค่านิยมในเรื่องการยกย่องผู้มีอำนาจก็เช่นกัน การยกย่องผู้อื่นเป็นสิ่งที่ควรกระทำ แต่อำนาจเปรียบเสมือนดาบสองคม ถ้าใช้ในทางที่ถูกต้อง อำนาจก็มีส่วนช่วยส่งเสริมความเป็นธรรมให้เกิดมีขึ้นในสังคม แต่ถ้าใช้ในทางที่ไม่ถูกต้อง ย่อมจะทำให้เกิดความเสียหายและความไม่เป็นธรรมในสังคมได้

ค่านิยมในเรื่องนิยมการทำบุญ ในทางที่เป็นคุณ ทำให้บุคคลมีจิตใจอ่อนโยน เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แต่การทำบุญโดยหวังว่าจะได้มีความสุขสบายในชาติหน้า และทำบุญโดยใช้จ่ายเงินเกินฐานะของตน ก็เป็นค่านิยมในทางที่เป็นโทษ

ค่านิยมที่นิยมความสนุกสนาน เป็นค่านิยมที่เกิดขึ้น เพราะสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ในสมัยก่อนยังไม่มีเครื่องจักรช่วยทุ่นแรง จึงต้องอาศัยแรงงานจากเพื่อนบ้านมาช่วยเหลือ เพื่อช่วยให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ตัวอย่างเช่น การลงแขกในการทำนาหรือเกี่ยวข้าว ทุกคนที่มาร่วมงานต่างก็ร้องรำทำเพลงกัน เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน แต่ค่านิยมในเรื่องความสนุกสนานนี้ได้กลายเป็นค่านิยมของสังคมไทยมาจนปัจจุบัน เช่น การเลี้ยงฉลองวันคล้ายวันเกิด การเลี้ยงฉลองการขึ้นบ้านใหม่ การเลี้ยงฉลองยศ งานรื่นเริงเหล่านี้ บางครั้งจัดเพื่อ "ความสนุกสนาน" หวังสิ้น

ส่วนค่านิยม เรื่องความเป็นตัวของตัวเอง ในทางที่เป็นคุณ ทำให้มีความอิสระ มีเสรีภาพในการกระทำต่าง ๆ ตามความคิดเห็นของตน ไม่ต้องขึ้นแก่ใคร แต่ถ้าในทางที่เป็นโทษ คือถ้ามีมากเกินไป มักจะทำให้ขาดความรู้สึกร่วมกันกับสังคม และไม่ชอบการทำงานเป็นหมู่คณะ

ค่านิยมในทางที่เป็นคุณ สมควรได้รับการปลูกฝังและเสริมสร้างให้เกิดในสังคมไทย ส่วนค่านิยมในทางที่เป็นโทษ ก็ควรได้รับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงและสกัดกั้น เพื่อเอื้ออำนวยให้การปลูกฝัง เสริมสร้างค่านิยมในทางที่เป็นคุณ ไปด้วยผลตามความมุ่งหมายเร็วขึ้น

พนัส หันนาคินทร์ มีความเห็นว่า เนื่องจากค่านิยมเป็นเครื่องชี้ทิศทางและลักษณะความประพฤติของคนในสังคม การปลูกฝังและพัฒนาค่านิยมอันดีงามให้เกิดขึ้นแก่คนในชาติ จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องกระทำโดยไม่ชักช้า และจะต้องมีการกระทำที่ต่อเนื่องในทุกระดับการศึกษา เพราะพลังอำนาจแห่งชาติจะมั่นคงเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนในชาติ ซึ่งย่อมจะประพฤติและปฏิบัติตนตามค่านิยมที่ตนยอมรับนับถืออยู่ การสอนค่านิยมนั้น ถ้าจะให้โดยผลเต็มที่ก็ควรจะได้สอดแทรกลงไปในวิชาต่าง ๆ เท่าที่โอกาส และเนื้อหาของวิชาจะอำนวยให้ การที่จะกระทำเช่นนี้ได้ จะต้องได้รับความสนับสนุน จากฝ่ายบริหารที่จะกระตุ้นและส่งเสริมครูผู้สอนให้เห็นความสำคัญของค่านิยม และจะต้องจัดรายการต่าง ๆ ในการเรียนการสอน รวมทั้งกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้สอดคล้องและเอื้อต่อการสอดแทรกปลูกฝัง หรือพัฒนาค่านิยมเข้าไปในเนื้อหา หรือกิจกรรมของวิชาที่สอน และที่สำคัญก็คือ หาทางให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามค่านิยมเหล่านั้นด้วย¹

ในการปลูกฝังค่านิยมให้แก่เด็กเรียนนั้น พนัส หันนาคินทร์ เสนอแนะว่า อาจกระทำเป็น 3 ชั้น คือ²

1. สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ค่านิยมที่จะปลูกฝัง
2. ให้ความรู้หรือความคิกรวบยอดในค่านิยม
3. ส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามค่านิยม

¹พนัส หันนาคินทร์, การสอนค่านิยมและจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิฆเนศ, 2523), หน้าค่านำ.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 120-150.

ขั้นที่ 1 การสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ค่านิยมที่ครูต้องการจะปลูกฝัง

การสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ค่านิยมที่ครูต้องการจะปลูกฝังนั้น องค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งจะทำให้ให้นักเรียนเกิดความศรัทธาก็คือ ตัวครู ครูจะต้องเป็นแบบอย่างในความประพฤติ เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความศรัทธาและเชื่อถือในสิ่งที่ครูสอน สำหรับในขั้นการสร้างศรัทธานี้มีองค์ประกอบดังนี้

1.1 คุณสมบัตินิประจำตัวของครู ครูที่จะสร้างศรัทธาให้แก่นักเรียน นั้นควรจะมีบุคลิกภาพที่ แต่งกายสุภาพเรียบร้อย ทำให้นักเรียนเกิดความศรัทธาเชื่อถือ แสดงว่าครู เป็นผู้มีระเบียบวินัยของครูเอง ครูจะต้องใช้กิริยาวาจาสุภาพ ควบคุมอารมณ์ได้ดี เป็นแบบอย่างที่ดี ที่นักเรียนจะยึดถือเป็นแบบอย่างได้ นอกจากนี้ครูจะต้องมีความสามารถในการพูดและการใช้หลักจิตวิทยา เพื่อสร้างแนวคิดและค่านิยมให้แก่นักเรียน สามารถโน้มน้าว เปลี่ยนกล่อมให้นักเรียนเกิดความศรัทธาเห็นคล้อยตามในค่านิยมที่ครูต้องการจะปลูกฝังให้แก่นักเรียนได้

1.2 การยกย่องบุคคลผู้ปฏิบัติตามค่านิยม โดยใช้แรงจูงใจภายนอกเข้าช่วย เช่น การให้รางวัลและลงโทษ ในกรณีของการปลูกฝังค่านิยมนี้ การให้รางวัลจะมีผลมากกว่าการลงโทษ แต่รางวัลที่ให้นั้นไม่ควรมีค่าเป็นทรัพย์สิน ควรเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความประทับใจและภูมิใจ เพื่อหลีกเลี่ยงการสร้างค่านิยมทางวัตถุให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน พร้อมทั้งนี้จะต้องให้นักเรียนได้เกิดความสำนึกว่า การทำความดีนั้นเพื่อความดี ไม่ใช่หวังผลตอบแทน หรือเพื่อวัตถุบางอย่าง

1.3 วัฒนธรรมอันดีงามของไทย การสร้างศรัทธาในขั้นนี้ ทำได้โดยชี้ให้เห็นความมีวัฒนธรรมอันดีงาม ยกย่องบุคคลที่ใคร่แสดงคุณธรรมและวีรกรรมอันน่าสรรเสริญในประวัติศาสตร์ ซึ่งจะทำให้ให้นักเรียนได้เห็นตัวอย่างของบุคคลที่กระทำความดีเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และรับเอาสิ่งที่ดีงามไว้ปฏิบัติต่อไป

1.4 การสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีงาม ทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และจิตภาพ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมให้สะอาด มีความเป็น

ระเบียบเรียบร้อย ทางด้านจิตภาพ ได้แก่ การยิ้มแย้มแจ่มใส และความมีเมตตาจิตของครู สิ่งที่ดีงามเหล่านี้จะคอย ๆ ซึมเข้าไปในความรู้สึกของนักเรียน ทำให้นักเรียนเคยชินกับสิ่งอันพึงปรารถนา การปลูกฝังค่านิยมให้แก่เด็กเรียนก็จะทำได้ง่ายขึ้น เพราะครูและนักเรียนมีความเข้าใจที่ต่อกัน เมื่อครูอบรมสั่งสอนสิ่งใด นักเรียนก็จะปราศจากแรงต้านทานภายในที่จะไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครู

1.5 หนังสืออ่านสำหรับเด็ก ควรจะสอดแทรกจริยธรรมและค่านิยมลงไป เพื่อเป็นการสอนใจเด็กทางอ้อม นอกจากนี้ธรรมชาติของเด็กชอบนิทาน ก็ควรเล่านิทานที่มีคติธรรมเจือปนอยู่ ให้เด็กฟัง หนังสืออ่านและนิทานที่มีคุณธรรมแฝงอยู่จะเป็นเครื่องช่วยสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ค่านิยมที่องค์การจะปลูกฝัง

1.6 การจัดกิจกรรมนักเรียน หมายถึงกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความคิดริเริ่ม ส่งเสริมความเป็นผู้นำ เช่น การกีฬา กนตรี กิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด และเนตรนารี เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้มุ่งจะปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็กเรียน เช่น ความมีวินัยสำหรับการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ การรู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การให้ความรู้และความคิดรวบยอดในค่านิยม

ในขั้นนี้เป็นขั้นที่ครูจะต้องให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักเรียนว่า ค่านิยมอันพึงประสงค์นั้นมีลักษณะอย่างไร และมีวิธีการอย่างไรบ้างที่จะสามารถปฏิบัติตามค่านิยมเหล่านั้นได้ ในขั้นให้ความรู้และความคิดรวบยอดในค่านิยมนี้ มีสิ่งที่ครูควรคำนึงถึง คือ

2.1 ลำดับขั้นตอนของการสอน ครูจะต้องจัดลำดับขั้นตอนให้เป็นไปตามลำดับ มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันดี ไม่วกวน เพราะจะทำให้เกิดความสับสน ครูจะต้องอธิบายให้ชัดเจน โดยเฉพาะสิ่งที่เป็นนามธรรม นอกจากนี้ควรยกตัวอย่าง เปรียบเทียบให้เห็นจริงและใช้เครื่องสื่อทัศนูปกรณ์เข้าช่วย

2.2 ใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์รายวัน ซึ่งเสนอข่าวในแง่มุมต่าง ๆ รวมทั้งการกระทำของคนในสังคม ครูอาจใช้ข่าวมาเป็นตัวอย่างชี้ให้เห็นการกระทำที่ควรมีให้นักเรียนอภิปรายในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในกิจกรรมนั้น ๆ แล้วเกิดการเรียนรู้ในค่านิยมที่ครูต้องการจะปลูกฝัง

2.3 กิจกรรมอื่น ๆ ที่จะเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และเรียนแบบ เช่น การปฏิบัติตามค่านิยมของครู แล้วให้นักเรียนเรียนแบบสิ่งที่ได้จากครู เป็นการเรียนรู้ทางอ้อม ส่วนการเรียนรู้ในห้องเรียนอาจให้แสดงบทบาทสมมติ (Role playing) ให้นักเรียนเป็นผู้แสดงบทบาท เช่น แสดงวิธีการทำบุญที่วัด แสดงความรักและความเมตตาต่อสัตว์เลี้ยง เป็นต้น

2.4 ตัวอย่างจากวีรชนและผู้เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชาติ ครูควรชี้ให้นักเรียนมองเห็นผลงาน และวีรกรรมของผู้กล้าหาญ ผู้เสียสละ จักนิทรศการ แสดงผลงานของท่านเหล่านั้น เพื่อเป็นการปลูกฝังศรัทธาให้นักเรียน แล้วดำเนินรอยตามตัวอย่างอันดีเหล่านั้นต่อไป

ขั้นที่ 3 การส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามค่านิยม

วิธีการต่าง ๆ ที่ครูอาจใช้เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามค่านิยม ซึ่งเป็นขั้นต่อจากที่ครูได้ให้ความรู้ และสร้างศรัทธาไว้แล้ว มีดังนี้คือ

3.1 หาวิธีจูงใจ เช่น การให้รางวัล การลงโทษ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงข้อควรคำนึง ซึ่งได้กล่าวไว้ในขั้นที่ 1 ควบ

3.2 ใช้ระเบียบข้อบังคับและวินัยเข้าช่วย ครูควรชี้แจงให้นักเรียนเห็นความสำคัญของระเบียบวินัย และความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามระเบียบวินัย สร้างทั้งวินัยทางกาย และวินัยทางจิต ให้เกิดขึ้นในเด็ก วินัยทางกายเป็นเครื่องกำหนดแนวทาง ความประพฤติที่แสดงออกทางกาย สามารถตรวจสอบได้จากความประพฤติ ส่วนวินัยทางจิต เป็นระเบียบ และความสำนึกในจิตใจ หรือที่เรียกว่าเป็นธรรม ที่จะควบคุมความประพฤติทางกายให้เป็นไปตามความต้องการ

3.3 สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับบ้าน การปลูกฝังค่านิยม จะไ้ผลดีที่สุด เมื่อได้รับความร่วมมือจากทางบ้าน และหากเป็นไปได้ควรได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรอื่น ๆ ด้วย นอกจากนี้ควรสร้างความสัมพันธ์กับสถาบันทางศาสนา ด้วย

3.4 หาโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามค่านิยมอย่างสม่ำเสมอ เป็นการสร้างนิสัยให้แก่นักเรียน ด้วยการให้กระทำบ่อย ๆ อย่างสม่ำเสมอ จนเกิดความเคยชิน และกลายเป็นนิสัย เช่น ค่านิยมในเรื่องความประหยัด อาจให้นักเรียนแสดงออกได้หลายโอกาส ได้แก่ การรู้จักใช้น้ำอย่างประหยัด การประหยัดในการใช้จ่าย รู้จักคัดแปลงของที่ไร้ประโยชน์แล้ว ให้มีประโยชน์ใช้สอยได้อีก เป็นต้น

3.5 การปฏิบัติตัวของครู ควรจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ดังได้กล่าวมาแล้วในชั้นที่ 1 การสร้างศรัทธาให้เกิดแก่ค่านิยมที่จะปลูกฝัง

การสอนและการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ เป็นสิ่งที่ต้องกระทำตั้งแต่ นักเรียนยังอยู่ในชั้นต่ำ ติดตามเรื่อยมาจนถึงชั้นสูง เพื่อให้เกิดการต่อเนื่องและรักษาลักษณะความมั่นคงของค่านิยม อันจะทำให้ประเทศชาติได้ประชากรที่มีคุณภาพ ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่ สังคม และประเทศชาติ

ความสัมพันธ์ระหว่างการสอนภาษากับการปลูกฝังค่านิยม

สังคมไทยเราเป็นสังคมที่ดีถือว่า ฐานะของบุคคลไม่เท่าเทียมกัน ในการใช้ภาษา สำหรับสื่อสาร เราจึงต้องใช้ให้ถูกต้องตามฐานะของบุคคลด้วย จึงได้ว่าเป็นวัฒนธรรมทางภาษา ผู้ใช้ภาษาได้ถูกต้องเหมาะสมกับฐานะของบุคคลเหมาะสมกับโอกาส และสถานที่ มักจะได้รับประโยชน์จากการสื่อสารของตน ประโยชน์ที่ได้รับนั้นอาจมองไม่เห็นในรูปของวัตถุ แต่อาจได้รับประโยชน์ในแง่ที่ทำให้ผู้อื่นเกิดความนิยมชมชื่นที่ใช้ภาษาได้ดี หากจะหาภิกษุระโก ๆ ก็จะทำให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะรู้จักภูมิทรด้วยภาษา คือ รู้จักใช้คำพูดได้ถูกต้อง เหมาะสมกับบุคคล โอกาสและสถานที่

การใช้ภาษาแตกต่างกันออกไปตามฐานะของบุคคลนี้ เป็นค่านิยมของคนไทย ภาษาไทยจึงเป็นกระจกส่องค่านิยมของสังคมไทย คือ เราสามารถจะศึกษาค่านิยมบางอย่างของคนไทยจากภาษาได้ ในการใช้ภาษาโดยปกติจะไม่ค่อยมีปัญหาหนัก เพราะเป็นสิ่งที่เรียนรู้โดยการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ผู้สอนหรือเด็กจะต้องรู้ว่า จะต้องใช้คำพูด และกิริยาอย่างไรท่อบุญวาสุกล่าว เด็กไม่ควรใช้ถ้อยคำไม่สุภาพกับผู้ใหญ่ ยิ่งหากใช้ถ้อยคำไม่สุภาพในที่ชุมชนควยแล้ว ถือได้ว่าเป็นความผิด อาจได้รับโทษตั้งแต่สถานเบาไปจนถึงโทษสถานหนัก ในการสอนภาษาครูจึงต้องสอนค่านิยมในการใช้ภาษาให้แก่เด็กด้วย เพราะถ้าเด็กไม่รู้ว่าในการใช้ภาษา ผู้ใช้จะต้องคำนึงถึงฐานะของผู้กล่าว เด็กก็จะเป็นผู้ใช้ภาษาไม่ได้ดี ทำให้เกิดอุปสรรคในการสื่อสาร อุปสรรคในการเรียนการสอนภาษาไทย ทั้งในด้านการสอนหลักภาษา การใช้ภาษา และวรรณคดี ก็คือครูไม่เข้าใจว่า การเรียนการสอนภาษานั้น หากนักเรียนไม่ได้นำไปใช้ การเรียนก็เป็นเพียงการท่องจำ เพื่อสอบให้ไค้คะแนนดี เช่น การเรียนเรื่องราชาศัพท์ นักเรียนท่องจำแล้วไม่ได้นำไปใช้ การเรียนวรรณคดี ก็มักจะส่งเสริมให้นักเรียนใช้การท่องและจำแทนที่จะให้นักเรียนนิยมวรรณคดี จนเกิดอยากท่องจำ ข้อสอบวิชาวรรณคดีไทยส่วนใหญ่ก็เป็นข้อสอบที่ส่งเสริมความจำมากกว่าส่งเสริมความคิด ในการวิพากษ์วิจารณ์ เมื่อนักเรียนไม่ได้นำสิ่งที่เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน เขาก็ไม่เห็นประโยชน์ของการเรียนสิ่งนั้น เพราะไม่มีความสัมพันธ์กับชีวิตของเขา ทำให้นักเรียนเกิดค่านิยมขึ้นว่า การศึกษาคือสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตของคน การศึกษาคือการประพดติให้ไค้คะแนนที่ครูจะให้ในเวลาสอบ ยิ่งผู้ปกครองเน้นความสำคัญของการสอบไค้คะแนนดี นักเรียนก็ยิ่งยึดค่านิยมดังกล่าวมากขึ้น¹

ในการเรียนการสอนวรรณคดีนั้น ทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรเข้าใจว่า วรรณคดีเป็นเรื่องของคนต่างยุคต่างสมัยกับเรา สภาพชีวิตและสังคมจึงแตกต่างกัน ความคิด ความเชื่อ และความนิยมก็ต่างกันไปด้วย สภาพชีวิตและสภาพสังคมในสมัยนั้นเป็นอย่างไร

¹ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ภาษาไทยวิชาที่ถูกลืม, หน้า 41-46.

วรรณคดีก็จะถ่ายทอดออกมาเป็นอย่างนั้น ค่านิยมก็ย่อมเป็นไปตามสภาพของสังคมในขณะนั้น การอ่านวรรณคดีจึงต้องเข้าใจว่าวรรณคดีเป็นศิลปะ ถ้าครูไม่สามารถทำความเข้าใจวรรณคดี ไม่เข้าใจสารที่ผู้แต่ง ต้องการจะส่งให้แก่ผู้อ่านแล้ว ก็ไม่สามารถจะให้ความกระจ่างแก่นักเรียนได้ ถ้านักเรียนไม่เข้าใจสิ่งที่เรียน ก็จะเกิดความเบื่อหน่าย การสอแทรกค่านิยม ที่มีอยู่ในวรรณคดีให้แก่ักเรียนย่อมจะไม่ประสบความสำเร็จ

ในการสอนวรรณคดีที่ไกลจากประสบการณ์ของนักเรียน ครูจึงต้องช่วยให้นักเรียน เข้าใจภูมิหลังของวรรณคดีให้มาก เพื่อให้นักเรียนเข้าใจถึงศิลปะ อารมณ์ของคนต่างยุคต่าง สมัย ทำให้นักเรียนรักการอ่าน อยากอ่านหนังสือ รักวรรณคดี ซึ่งเท่ากับเป็นการศึกษาค่านิยมควบ

วรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนค่านิยม

วรรณคดีของไทยนั้นมีส่วนช่วยเสริมสร้างค่านิยมที่พึงงามให้แก่ผู้อ่านอยู่มาก เพราะวรรณคดีเป็นมรดกประจำชาติที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลานาน การศึกษาวรรณคดีจึงเท่ากับได้ศึกษาและรับสืบทอดค่านิยมของคนรุ่นก่อน ที่แฝงมาในวรรณคดี สำหรับเด็กนั้นก็ ได้มีส่วนศึกษาค่านิยมที่พึงงามบางประการ จากวรรณคดีและวรรณกรรมควบ เพราะวรรณคดีกับวรรณกรรมที่เคาและมีความมักจะได้รับคัดเลือกและบรรจุลงในหนังสือเรียน ในระดับชั้นต่าง ๆ หากเป็นวรรณคดีเรื่องยาวก็จะนำเฉพาะตอนที่เคา ๆ มาบรรจุไว้ให้เด็กเรียน นอกจากนี้เด็กก็ยังได้ศึกษาจากหนังสืออ่านนอกเวลา ซึ่งก็มีทั้งวรรณคดีและวรรณกรรม อันมีเนื้อหาที่ให้ค่านิยมอันดีงาม เท่าที่ผู้วิจัยสำรวจจพบปรากฏว่า ยังมีได้มีผู้ศึกษาค้นคว้าและวิจัยมาก่อนว่า วรรณคดีและวรรณกรรมที่ไ้บรรจุลงในหนังสือเรียนและหนังสืออ่านนอกเวลาเหล่านั้น มีค่านิยมที่สอแทรกอยู่มากน้อยเพียงใด

การที่จะกล่าวถึงวรรณคดีและวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเอื้ออำนวยต่อการปลูกฝังค่านิยมอันพึงประสงค์ ให้ครอบคลุมทุกเรื่องย่อมเป็นไปได้ยาก เพราะวรรณคดีและวรรณกรรมเกือบทุกเรื่องมีค่านิยมในคานต่าง ๆ แฝงอยู่เกือบทั้งสิ้น จึงจะกล่าวถึงเฉพาะวรรณคดีเคา ๆ

ที่เป็นที่รู้จักกันดี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เช่น ได้รับคัดเลือกให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา เท่านั้น

วรรณคดีเก่าแก่ของไทยในสมัยสุโขทัย คือ ศิลปจารึก ซึ่งมีคุณค่าทั้งด้านวรรณคดี โบราณคดี ประวัติศาสตร์ และรัฐศาสตร์ จากศิลปจารึกนี้ทำให้เราเห็นค่านิยมทางวัฒนธรรม และค่านิยมทางศาสนาของชาวสุโขทัยว่า "คนในเมืองสุโขทัยนี้มีกทาน มักทรงศีล มักอวยทาน... ทั้งชาวแม่ ชาวเจ้า หวยบัว หวยนาง ลูกเจ้าลูกขุน ทั้งสิ้น ทั้งหลาย ทั้งผู้หญิงผู้ชาย ผู้หญิงมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา"

วรรณคดีในสมัยสุโขทัย ต่อจากศิลปจารึกสุโขทัย คือ สุภาษิตพระร่วง ก็ได้ให้ค่านิยมในด้านต่าง ๆ ไว้มากมาย เช่น ค่านิยมในเรื่องความรักศักดิ์ศรี การระมัดระวังคำพูด การรักษาความลับ การประหยัค การไม่นินทาผู้อื่น การอ่อนน้อมต่อมตน การไม่ดูถูกคนจน การไม่โต้ตอบคนพาล ดังตัวอย่างสุภาษิตจากในเรื่องดังต่อไปนี้

"สู้เสียสินอย่าเสียศักดิ์...อย่ามีปากกว่าคน...ลูกเมียอย่าวางใจ ภายในอย่านำออก ภายนอกอย่านำเข้า...ของแพงอย่ามกกิน...อย่านินทาผู้อื่น อย่าคั่นยกยอตน คนจนอย่าดูถูก...สุวานชบอย่าชบคอบ"²

ลิลิตพระลอก็สอดแทรกค่านิยมในด้านต่าง ๆ ไว้อย่างน่าสนใจ ดังปรากฏในโคลงต่อไปนี้

¹ประภาศรี สีหอำไพ, ค่านิยมของสตรีไทยในวรรณกรรม. จุลสารประกอบ การสัมมนาโครงการศึกษาศรีไทย ของสภาสตรีแห่งชาติ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (อัครสำเนาะ), หน้า 4.

²เรื่องเดียวกัน.

ความคิดนิกริคริไค	ความอาย พี่เอย
หญิงสื่อชักชวนชาย	สุหย่าว
เจ็บเนื้อว่าแหงนกาย	คึกว่า ไสร์นา
เมื่อหากรักท้าวท้าว	ไปรู้จักเมื่อ ¹

ในโคลงบทนี้มีค่านิยมในเรื่องการสงวนท่าทีของสตรี ไม่เปิดเผยความในใจของตนต่อชาย หรือทอดสะพานให้ชายก่อน นอกจากนี้ยังมีค่านิยมในเรื่องให้รู้จักระมัดระวัง กิริยาท่าทาง ไม่ว่าจะนอน นั่ง ยืน เดิน จะต้องรู้จักระมัดระวังท่าทีให้มีสง่า กังบทที่ว่า

อิริยาบถสี่ไต้	สงวนองค์ อ่อนเอย
นอนนั่งยืนเคิรจง	อย่าเว้น
สองศรีสมบุรณบง-	กษมาศ กุเอย
นอนนั่งยืนเคิรเหลน	แต่งให้เสมอกัน ²

พระลอเป็นตัวละครที่มีค่านิยมในเรื่องความกตัญญู ภูคุณ ดังจะเห็นได้เมื่อพระลอเสด็จไปถึงแม่น้ำกาหลง แทนที่จะนึกถึงพระนางลักขณาวิที พระองค์กลับคร่ำครวญถึงพระมารดาว่า

คิดปรานีออกไท	รอยราชละห้อยไท
ถึงลูกแล้ว ฃ ทิว	ลูกเอย
เจ็บรักเจ็บจากช้ำ	เจ็บเยี่ยว ยากนา
เจ็บใครคืนหลังเหลียว	สุหย่าว
เจ็บเพราะลูกมาเคี้ยว	แคนทาน
เจ็บแรงเจ็บองค์ท้าว	อิราชร้อนใจถึง ลูกฤา

¹กระทรวงศึกษาธิการ, หนังสืออ่านกวีนิพนธ์ เรื่องลิลิตพระลอ, พิมพ์ครั้งที่ 23, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2521), หน้า 9.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 120.

เจ็บถึงปิตุราชแล้ว	ถึงกู เลานา
เจ็บอยู่คนเกี่ยวกู	ละหอย
เจ็บเยี่ยวราชคัทร	คูหมื่น แคลนนา
เจ็บแรงเจ็บคอยคอย	ชอบมวยเมือมรณ
ร่อยชุกาเทาเนื้อ	เมียมคน
เมียมแลพันฤกถ	แม่โค
ทรงครรภักคลอกเป็นคน	ฤกาย เลยนา
เลี้ยงยากนักท้าวไท	ชิราชผู้มีคุณ ¹

วรรณคดีในสมัยรัตนโกสินทร์ เช่น เรื่องรามเกียรติ์ ก็ได้คำนิยมที่ดังมาไว้มากอีกเช่นกัน เช่น คำนิยมในเรื่องความกตัญญู ก็จะเห็นได้จากการที่พระรามต้องทนลำบากออกไปอยู่ในป่าถึง 14 ปี ตามคำสั่งของพระบิดา เป็นการช่วยให้พระบิดาสามารถรักษาความสัตย์ไว้ได้ คำนิยมในเรื่องความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ซึ่งเห็นได้จากความจงรักภักดีของหนุมานและพลลิงทั้งหลาย คำนิยมในเรื่องความซื่อสัตย์ต่อสามี ที่ทำให้เรายกย่องนางสีดา เพราะนางสีดามีความซื่อสัตย์ต่อพระรามและมีจิตใจที่มั่นคง แม้จะต้องไปอยู่ในกรุงลงกาที่ทศกัณฐ์เป็นเวลานานนับสิบ ๆ ปี แต่จิตใจของนางก็ยังจงรักภักดีต่อพระรามไม่เปลี่ยนแปลง

เรื่องขุนช้างขุนแผน เป็นวรรณคดีที่เค็นอีกเรื่องหนึ่งที่เราจะกล่าวถึง เพราะวรรณคดีเรื่องนี้ แฝงคำนิยมของสังคมไว้หลายประการด้วยกัน ตัวอย่างเช่น

คำนิยมในเรื่องการศึกษา กล่าวคือยกย่องคนที่มีวิชาความรู้ มีความสามารถ ก็จะเห็นได้จากชีวิตของขุนแผนซึ่งเป็นที่นิยมชมชื่นของคนในสังคมนั้น แม้จะต้องทศกัณฐ์ ขุนแผนก็ไม่ต้องทุกข์ทรมานลำบากมากเช่นคนอื่น ทั้งนี้เพราะเป็นคนมีความรู้ความสามารถ และมี

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 78-79.

อัยยาศัยดี ที่เห็นได้ชัดก็คือเมื่อเกิดศึกเจ้าเมืองเชียงใหม่ พลายงามทูลขอโทษขุนแผนต่อ พระพันวษา โดยอ้างว่าต้องการตัวบิดาไปเป็นคฤหบดีปรกษาในการศึก พระพันวษาก็โปรด อนุญาตให้ขุนแผนพ้นโทษ ทั้งนี้เพราะพระองค์ได้ประจักษ์ในความสามารถของขุนแผน กล่าวได้ว่า วิชาความรู้ความสามารถนั้น สามารถช่วยขุนแผนได้เมื่อถึงคราวตกทุกข์ได้ ยาก

ค่านิยมในเรื่องการศึกษานี้ เป็นค่านิยมส่วนตัวของนางวันทองด้วย ก็จึงเห็น ได้จากตอนที่ขุนช้างคึกขำพลายงาม นางวันทองได้ให้พลายงามหนีไปอยู่กับย่าที่เมือง กาญจนบุรี นางได้สั่งสอนพลายงามว่า

พ่อไปตีศรีสวัสดิ์กำจักภัย จนเติบโตใหญ่ยิ่งยวดได้บวชเรียน
ลูกผู้ชายลายมือนั้นคือยศ เจ้าจงออกส่าห์ทำสม่าเสมียน¹

ทั้งนางทองประศรี และ ขุนแผน ก็มีค่านิยมในเรื่องการศึกษา เช่นเดียวกับ นางวันทอง พลายงามจึงรับสืบทอดและปฏิบัติตามค่านิยมในเรื่องนี้ จนสามารถเข้ารับ ราชการมียศศักดิ์ และตำแหน่งหน้าที่ในราชการ เป็นเกียรติยศคนวงศ์ตระกูลสืบมา

ค่านิยมในเรื่องความสัตย์ และค่านิยมในเรื่องการรักษาระเบียบวินัย หรือรักษา กฎหมายนั้น เราจะศึกษาได้จากพฤติกรรมของขุนแผน ขุนแผนเป็นผู้มีวิชาความรู้ มีความ สามารถ สามารถสะเคาะไซ้ทรวนหนีจากคุกได้ แต่ขุนแผนก็มีได้ทำเช่นนั้น เพราะต้อง การรักษาความสัตย์ที่ตนเองให้ไว้กับพระยายมราช นอกจากนี้ เมื่อขุนแผนพานางวันทอง ไปอยู่ป่านั้น หากขุนแผนจะไม่ออกมารับโทษให้ต้องถูกจองจำก็ยอมทำได้ แต่จากการที่ นางวันทองทองแถม และขุนแผนเล็งเห็นความลำบากของนางวันทอง จึงขอเข้ามาขอรับตัวนั้น การกระทำของขุนแผนช่วยให้กฎหมายคงความศักดิ์สิทธิ์ เพราะแสดงให้เห็นว่าแม้ขุนแผนจะ

¹ กรมศิลปากร, ขุนช้างขุนแผน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2505), หน้า 478.

มีความสามารถเพียงใด แต่ก็ต้องเคารพกฎหมายเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ในสังคม

ค่านิยมในค่านวัตกรรม กล่าวคือ หลงใหลในวัตถุ เช่น ทรัพย์สิน เงินทอง นั้นเราจะเห็นได้จากพฤติกรรมของนางศรีประจัน มารดาของนางวันทอง ค่านิยมในค่านวัตกรรมนี้เป็นค่านิยมส่วนตัวของนางศรีประจัน ซึ่งนางวันทองมิได้เห็นถึงมคัวย เพราะความหลงใหลในวัตถุ ความร่ำรวยของขุนช้าง ประกอบกับความซาดสติปัญญาในการไตร่ตรองหาเหตุผลของนางศรีประจัน นางจึงหลงเชื่อขุนช้าง เมื่อขุนช้างมาบอกว่า พลายแก้วเสียชีวิตในสงคราม ครั้นขุนช้างขอนางวันทอง นางก็รับยกให้ เพราะหวังว่าความร่ำรวยของขุนช้างจะทำให้นางวันทองรอดพ้นจากการเป็นหม้ายหลวง ค่านิยมในเรื่องความหลงใหลในวัตถุนี้มีได้เป็นโทษแก่ตัวนางศรีประจันเอง แต่กลับเป็นโทษแก่นางวันทอง นางศรีประจันได้ผลักดันให้ชีวิตของนางวันทองต้องประสบเคราะห์กรรมอย่างน่าสงสาร ทั้งนี้เพราะหลงคิดผิดว่านางวันทองจะมีความสุขกับความมั่งคั่ง และความร่ำรวยของขุนช้าง

เรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีค่านิยมสอดคล้องอยู่กับค่านิยมในค่านิยมที่เป็นคุณและเป็นโทษ เช่น

ท้าวคานหา เป็นตัวละครที่แสดงให้เห็นว่ามีค่านิยมในเรื่องความสัจย์ เมื่อตกลงยกนางบุษบาให้แก่จรรกาแล้ว แม่ท้าวกะหมิงกฤษณะจะส่งทูตมาสู่ขอนางบุษบาให้แก่วิทยาสะก่าอีก ท้าวคานหาที่รักนางจาสัจย์ปฏิเสธท้าวกะหมิงกฤษณะ จนเป็นเหตุให้เกิดศึกสงครามใหญ่โต ในเวลาต่อมา

นอกจากค่านิยมในเรื่องความสัจย์แล้ว จะพบว่าสังคมในเรื่องอิเหนา เป็นสังคมที่มีค่านิยม ยกย่องผู้มีอำนาจ ยศศักดิ์ ชาติตระกูล และมีรูปร่าง ระเด่นมนตรี นั้น ใ้รับการยกย่องชื่นชม ก็เพราะมีรูปร่าง กล้าหาญ มีฝีมือในการรบ และที่สำคัญก็คือ มีเชื้อสายวงศ์เทวัญ ค่านิยมในเรื่องนี้แสดงให้เห็นจากพฤติกรรมของตัวละครทุกตัว ที่พากันเคืองกร้อนชุนเคืองใจ เมื่อนางบุษบาจะท่องเที่ยวงานกับจรรกา ความชุนเคืองใจนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่ระเด่นมนตรี ใ้มีความสัมพันธ์กับนางจินตะหรา ซึ่งมีเชื้อสายของวงศ์

เทวัญ แต่ความซุนเคื่องใจนี้คงจะลดน้อยลง ถ้าจรมามีรูปงาม และมีชาติตระกูลสูงกว่าที่เป็นอยู่ แม้ระเคนมนตรีเองก็ได้รับอิทธิพลของค่านิยมนี้ด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากตอนที่รับชนะท้าวกะหมังกุหนิงแล้ว ระเคนมนตรีได้เสด็จไปกุศพิศวิทยาสะก่า ทรงรำพึงว่า

หนุ่มน้อยโสภานาเสียกาย	ควรจะนับว่าชายโฉมยง
หนักแคงคังแสงทัมทิม	เพริศพริ้มเพราวัยกับชนง
เกศปลายอนงามทรง	เอวองค์สารพักไม้ชัตตา
กระนี้หรือบิคามิพิศวาส	จนพินาศด้วยโอโรสา
แมนวาระตุจรกา	งามเหมือนวิหยาสะก่านี้
จะมีไคร้อนรนปนด้วยศักดิ์	นารีกรุปทรงสงศรี
ทริสแล้วลีลาขึ้นพาศี	กลับไปยังที่พลับพลาพลัน ¹

ค่านิยมในเรื่องการยกย่องชาติตระกูล และมีรูปงามนี้มีทั้งส่วนที่เป็นคุณและเป็นโทษ ในส่วนที่เป็นคุณทำให้บุคคลที่เกิดในชาติตระกูลดี ระวังระวังความประพฤติให้เป็นผู้ดี สมชาติตระกูล เพื่อมิให้เกิดความเสื่อมเสียแก่วงศ์ตระกูลได้ ในส่วนที่เป็นโทษก็คือ ทำให้เกิดการยึดมั่นและแบ่งชั้นวรรณะ ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม การยึดมั่นแบ่งชั้นวรรณะ และเพ่งเล็งบุคคลโดยยึดชาติตระกูลเป็นสิ่งสำคัญนี้ ในชีวิตจริง ได้ทำให้เกิดความทุกข์แก่คนเป็นจำนวนไม่น้อย การยกย่องให้เกียรติคนนั้นควรยกย่องกันที่คุณธรรมและความประพฤติ เพราะชาติกำเนิดนั้นมนุษย์กำหนดเองไม่ได้

วรรณคดีเก่าแก่ที่มีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา แต่เพิ่งจะได้มีการชำระและรวบรวมหลังจากที่มีวรรณคดีเรื่องอิเหนาแล้ว คือ โคลงโลกนิติ ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร นับว่าเป็นวรรณคดีที่แทรกค่านิยมในด้านต่างๆ ไว้เกือบ

¹กระทรวงศึกษาธิการ, หนังสืออ่านภาษาไทย สำหรับรายวิชา ท.503-ท.504, พิมพ์ครั้งที่ 4. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2521), หน้า 228-229.

ทุกบท เช่น คำนิยมในเรื่องการไม่คบคนพาล การรู้จักประมาณตน ความเพียร ความ
อดทน บางบทแสดงค่านิยมไว้หลาย ๆ อย่าง เช่น

เสียดินสงวนศกัก็ไว้	วงศ์หงส์
เสียดักก็สู้ประสงค	สิ่งรู้
เสียดูเรงคำรงความสตัย	ไวนา
เสียดักยออย่าเสียดู	ชีพม้วยมรณา ¹

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ อธิบายว่า "ค่านิยมของผู้แต่งโคลงบทนี้ คือ ให้ความ
ความสตัยมีค่าเป็นที่หนึ่ง รองลงไปคือความรู้ ทอจากความรู้คือเกียรติยศ (ความนับถือของ
เพื่อนมนุษย์) และค่าสุดท้ายคือทรัพย์"²

สำหรับวรรณกรรมปัจจุบันที่เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
ก็มีเนื้อหาที่ให้ค่านิยมในด้านต่าง ๆ ไว้มาก เช่นกัน ดังเช่น

เรื่อง "แหววัน" ของ โบทัน³ ซึ่งเป็นเรื่องของหญิงสาวลูกสาวชาวสวน แต่
ด้วยความขยันในการศึกษาหาความรู้ มีความมานะพยายาม เธอจึงสามารถเข้าศึกษาใน
สถาบันการศึกษาชั้นสูง จนสำเร็จได้รับพระราชทานปริญญาบัตร เธอต้องทนฟังเสียงนินทา
วร้ายของชาวบ้านใกล้เคียงที่ไม่เข้าใจในระบบการเรียนในมหาวิทยาลัย เมื่อออกไป
ประกอบอาชีพโดยเป็นครู เธอก็ต้องอดทนต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน เมื่อมีความ

¹สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, ประชุมโคลงโลกนิติ ฉบับ
สมบูรณ์ (ของหอสมุดแห่งชาติ) (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เพื่อนครู, ม.ป.ป.),
หน้า 41.

²ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ภาษาไทยวิชาที่ถูกลืม, หน้า 41.

³โบทัน, แหววัน, พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร,
2520).

รักกับชายหนุ่มซึ่งมีภรรยาแล้ว เธอก็ไม่ยอมให้ความเห็นแก่ตัวเข้ามาครอบงำ เมื่อประสบกับความทุกข์โศก เพราะสูญเสียบิดาและเมื่อผิดหวัง ได้รับความเจ็บปวดจากความรัก เธอก็สามารถจะยืนหยัดต่อสู้ชีวิตต่อไปได้ นับว่าวรรณกรรมเรื่องนี้ให้ค่านิยมในเรื่องความขยันหมั่นเพียร การศึกษาหาความรู้ ความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่ ความอดทนและอดกลั้น การพึ่งตนเอง รวมทั้ง ความมีสติปัญญา รู้จักพิจารณาไตร่ตรองเมื่อประสบปัญหาหรือเมื่อประสบความทุกข์โศกต่าง ๆ

เรื่อง "แมงมุมเพื่อนรัก"¹ ของ อี.บี. ไวท์ (E.B. White) ซึ่งเป็นมัลลิกา แปลจากเรื่อง Charlotte's Web เป็นเรื่องของหนูตัวหนึ่งที่เกิดมาอาภัพ เพราะตัวเล็กมาก เจ้าของจึงคิดจะนำไปฆ่า แต่ลูกสาวของเธอได้ขอชีวิตมันไว้ แล้วตั้งชื่อว่า วิลเบอร์ เมื่อวิลเบอร์โตขึ้นก็ถูกขายไปควยความจำเป็น ที่ที่อยู่ใหม่ วิลเบอร์ได้พบเพื่อนใหม่เป็นแมงมุม ต่อมาวิลเบอร์จะต้องถูกฆ่า แต่ก็ได้รับการช่วยเหลือจากแมงมุมผู้เป็นเพื่อน ด้วยการช่วยชักใยบอกว่า วิลเบอร์เป็น "หนูพิเศษ" วิลเบอร์จึงไม่ถูกฆ่า แต่ก็ต้องสูญเสียเพื่อนที่เป็นแมงมุมตัวนั้น เพราะมันอายุมากแล้ว แมงมุมได้ทิ้งลูก ๆ ไว้ให้เป็นเพื่อนกับวิลเบอร์

เรื่องนี้เป็นวรรณกรรมที่เหมาะสมกับระดับความสามารถ และวัยของเด็กในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อ่านแล้วทำให้เกิดความรักและสงสารสัตว์ เห็นความรักความจริงใจ และการช่วยเหลือกันในหมู่สัตว์ สะท้อนให้เห็นว่าสัตว์ก็มีความรักชีวิตของคนเช่นเดียวกับคน เป็นการปลูกฝังค่านิยมในเรื่องความเมตตา ความอารี เชื่อเพื่อเชื่อแต่ เพราะเป็นการสอนทางอ้อมว่า ไม่ว่าคนหรือสัตว์ก็ต้องพึ่งพาอาศัยกันทั้งนั้น

หนังสืออ่านนอกเวลาอีกเรื่องหนึ่งที่เหมาะสมกับวัยของเด็กในระดับชั้นนี้ เช่นเดียวกัน คือ เรื่อง เอมิลยอคนักสืบ ของ อีริค เคสท์เนอร์ (Eric Kastner)

¹อี.บี. ไวท์, แมงมุมเพื่อนรัก. แปลโดยมัลลิกา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2521).

แปลโดย บันลือ ดินพังกา¹ เป็นเรื่องของเด็กชายคนหนึ่งชื่อ เอมิล เขาคองเดินทาง โดยรถไฟเพียงคนเดียว เพื่อนำเงินของมารดาไปให้ยาย ระหว่างนั่งรถไฟ เขากลัวว่าเงินจะหาย จึงหาวิธีป้องกัน โดยใช้เข็มหมุดแทงทะลุผ่านของเก็บเงินและเงิน แล้วกลัดติดไว้กับคานในของกระเป๋าเสื้อ แต่ด้วยความที่เป็นเด็ก ทำให้เขาหลงกลชายคนหนึ่ง ซึ่งชักชวนให้เขารับประทานขนม เขาจึงหลับไป เมื่อตื่นขึ้นพบว่าเงินหายไป และชายคนนั้นกำลังจะลงจากรถไฟ เขาจึงติดตามไป เพราะคิดว่าชายคนนั้นต้องเป็นคนที่ไม่ยอมเงินของเขา เขาได้พบกับเด็ก ๆ ซึ่งไ้ร่วมมือกับเขาหาทางพิสูจน์ว่า ชายคนนั้นเป็นชโยม เขาตามชายผู้นั้นไปที่ธนาคาร และบอกเจ้าหน้าที่ธนาคารว่า เงินที่ชายผู้นั้นกำลังจะฝาก เป็นของเขา โดยพิสูจน์ได้ว่า เงินนั้นมีรอยถูกเข็มหมุดแทง ในที่สุดพวกเด็ก ๆ ก็ประสบความสำเร็จ ผู้ร้ายถูกจับ และเอมิลได้รับรางวัล เพราะเหตุที่ชายคนนั้นเป็นโจรปล้นธนาคารที่ตำรวจกำลังตามจับตัว

เรื่องนี้เป็นเรื่องที่สนุก ทัวละครส่วนใหญ่เป็นเด็กวัยเดียวกับนักเรียนที่เป็นผู้อ่าน จึงเป็นเรื่องที่เด็ก ๆ ส่วนใหญ่จะชอบ เอมิล เป็นตัวอย่างของเด็กที่มีค่านิยมในเรื่องความอกทน อดกลั้น มีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย รู้จักใช้สติปัญญา ไตร่ตรองแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้า นอกจากนี้เอมิลยังเป็นเด็กที่มีความรอบคอบ เห็นได้จากเหตุการณ์ในตอนที่เขาต้องหาทางพิสูจน์ให้ได้ว่า ชายผู้นั้นเป็นคนชโยมเงินของเขาไป ทำให้เขาเสียเวลาไม่สามารถไปพบคุณยายตามเวลาและสถานที่นัดได้ เขาก็ยังรู้จักเขียนจดหมายให้เพื่อนนำไปให้คุณยาย บอกคุณยายว่าเขาคิดอะไรและจะต้องไปถึงบ้านคุณยายช้าไป แสดงให้เห็นความฉลาดรอบคอบ รู้จักใช้ความคิดไตร่ตรอง นอกจากนี้จากนิสัยของเอมิลที่เป็นคนรักแม่ เขาพยายามเรียนหนังสือให้ดี เพื่อไม่ให้แม่ต้องเหนื่อยยากโดยเปล่าประโยชน์ เขาจะรู้สึกผิดและเสียใจ เมื่อลอกการบ้านจากเพื่อน เมื่อเขารู้สึก

¹อีริก เคสค์เนอร์, เอมิลยอดนักสืบ. แปลโดย บันลือ ดินพังกา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจเทรดดิ้ง, 2520).

เช่นนั้นเขาจะสัญญากับตัวเองว่าจะไม่ทำเช่นนั้นอีก แสดงให้เห็นว่าเป็นเด็กที่มีค่านิยมในเรื่องความกตัญญูรู้คุณ มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้เรื่องนี้ยังให้ค่านิยมในเรื่องความสามัคคี การรู้จักทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ และการรู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบ ซึ่งจะเห็นได้จากกรณีที่เกิดขึ้น ๆ รวมมือกันจับผู้ร้ายเป็นต้น

จากการที่วรรณคดีและวรรณกรรมได้มีค่านิยมในค่านางต่าง ๆ แฝงอยู่ จึงได้กล่าวมาแล้วนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ใคร่จะศึกษาว่าในเนื้อหาหนังสือเรียนภาษาไทยนั้น มีค่านิยมในค่านาง สอดแทรกอยู่มากน้อยเพียงใด ครูและนักเรียนมองเห็นค่านิยมเหล่านั้นบ้างหรือไม่ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย